

Sygn. akt I UK 456/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Andrzej Wróbel (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania J.S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...]
z udziałem zainteresowanego P. s.r.o. w C.
o ustalenie właściwego ustawodawstwa,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 maja 2017 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 11 lutego 2015 r., sygn. akt III AUa .../14,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w [...] decyzją z 3 sierpnia 2013 r. ustalił, że w stosunku do J.S. od 1 października 2012 r. ma zastosowanie polskie ustawodawstwo w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem z dnia 23 września 2014 r. oddalił odwołanie J.S. od powyższej decyzji organu rentowego.

Sąd ustalił m.in., że J.S. prowadzi w Polsce od 2004 r. działalność gospodarczą. Pismem z 16 listopada 2012 r. poinformował organ rentowy o zatrudnieniu na Słowacji na podstawie umowy o pracę z 1 października 2012 r. zawartej z P. s.r.o w C. Do pisma załączył *registralny list FO* oraz kserokopię umowy o pracę; wskazał, że wykonywana przez niego praca nie jest pracą marginalną.

Organ rentowy wezwał wnioskodawcę (pismami z 20 listopada 2012 r. i 20 grudnia 2012 r.) do złożenia do protokołu wyjaśnień na okoliczność wykonywania pracy najemnej na terytorium Słowacji i dokumentów potwierdzających tę okoliczność (dokumentów pozwalających precyzyjnie określić obroty/przychody z działalności gospodarczej prowadzonej w Polsce oraz przychody osiągane z umowy o pracę zawartej ze słowackim pracodawcą, oświadczenia o czasie pracy poświęcanego na działalność na własny rachunek w Polsce i czasu pracy na Słowacji).

Organ rentowy pismem z 2 stycznia 2013 r. poinformował wnioskodawcę, że od 1 października 2012 r. podlega ustawodawstwu polskiemu, ponieważ jego praca w innych krajach UE ma charakter marginalny. Ustalenie to ma charakter tymczasowy, stanie się ostateczne, gdy poinformowana o tym fakcie instytucja słowacka nie zgłosi zastrzeżeń w terminie dwóch miesięcy od dnia poinformowania.

Organ rentowy pismem z 22 stycznia 2013 r. poinformował właściwą instytucję słowacką, że w okresie od 1 października 2012 r. do wnioskodawcy ma zastosowanie ustawodawstwo polskie.

Dnia 15 lutego 2013 r. wnioskodawca zażądał wydania decyzji administracyjnej o podleganiu ustawodawstwu słowackiemu. Organ rentowy postanowieniem z 1 marca 2013 r. zawiesił postępowanie w sprawie właściwego ustawodawstwa w zakresie ubezpieczenia społecznego do czasu zajęcia stanowiska przez właściwą instytucję ubezpieczeniową w Słowacji.

Wnioskodawca pismem z 12 kwietnia 2013 r. wniósł ponownie o ustalenie właściwego ustawodawstwa, wskazując że jego praca nie ma charakteru marginalnego.

Słowacka instytucja ubezpieczeniowa decyzją z 18 marca 2013 r. stwierdziła, że wnioskodawca nie podlega od 1 października 2012 r. ustawodawstwu słowackiemu i że nie wnosi sprzeciwu od tymczasowego ustalenia polskiego ustawodawstwa jako właściwego.

Sąd ustalił także, że decyzją z 20 listopada 2012 r. ZUS uznał za prawidłowe stanowisko wnioskodawcy, że prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce oraz zatrudnienie na podstawie umowy o pracę na Słowacji uzasadnia podleganie wnioskodawcy ustawodawstwu państwa, na którego terytorium wykonywana jest praca najemna. Ustalone w ten sposób ustawodawstwo ma charakter tymczasowy. Organ rentowy stwierdził, iż praca marginalna nie będzie brana pod uwagę dla celów określenia wskazania ustawodawstwa właściwego, przy czym wnioskodawca wskazał, że wykonywana na terytorium Słowacji praca najemna nie jest pracą marginalną.

Sąd, powołując przepisy art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE L 166 z dnia 7 czerwca 2004 r.; dalej rozporządzenie nr 883/2004 lub rozporządzenie podstawowe) i art. 14 ust. 5b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. EU L 284 z 30 października 2009 r., s. 1; dalej: rozporządzenie wykonawcze) stwierdził, że odwołanie jest nieuzasadnione.

Sąd Okręgowy, przytaczając treść przepisu art. 16 rozporządzenia wykonawczego, stwierdził, że organ rentowy zachował wszelkie procedury przewidziane w przepisach prawa unijnego, a mianowicie zawiadomił instytucję słowacką o tymczasowym ustaleniu ustawodawstwa właściwego, a ponieważ instytucja słowacka nie zgłosiła sprzeciwu, to uznano, że do wnioskodawcy nie ma zastosowania ustawodawstwo słowackie w zakresie ubezpieczeń społecznych.

W ocenie Sądu, organ rentowy ustalając ustawodawstwo właściwe był obowiązany ustalić, czy praca wykonywana przez wnioskodawcę na terytorium Słowacji ma charakter pracy marginalnej, a związku z tym mógł żądać od wnioskodawcy przedłożenia dodatkowych dokumentów potwierdzających wnioski i

wyjaśnienia wnioskodawcy. Istotne, zdaniem Sądu, jest także poinformowanie organu rentowego przez właściwą instytucję słowacką, że w wyniku kontroli u pracodawców, którzy zatrudniają osoby o „podejrzanie” niskich zarobkach i znikomym zobowiązaniu pracy, w tym P. s.r.o. postanowiono, iż w stosunku do pracowników, którzy podlegają przepisom słowackim będą wydawane postanowienia o wygaśnięciu ubezpieczenia, a w stosunku do tych, co których nie postanowiono, którym przepisom podlegają, że nie będą oni obejmowani ubezpieczeniem społecznym i nie będą podlegać ustawodawstwu słowackiemu.

Odnośnie do interpretacji wydanej przez ZUS Oddział L. Sąd stwierdził, że była wydana w oparciu o konkretny stan faktyczny i dotyczyła tylko i wyłącznie tego stanu faktycznego. W przypadku zaś niemożności ustalenia, czy wnioskodawca wykonuje na terytorium Słowacji pracę, która nie jest marginalna, powyższa interpretacja nie ma zastosowania.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 11 lutego 2015 r. oddalił apelację wnioskodawcy od powyższego wyroku Sądu pierwszej instancji.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, organ rentowy - ustalając ustawodawstwo właściwe w zakresie ubezpieczenia społecznego - jest uprawniony jedynie do wskazania tego ustawodawstwa, natomiast nie ma kompetencji do oceny ważności stosunku pracy łączącego wnioskodawcę ze słowackim pracodawcą. Sąd zważył, że organ rentowy nie zakwestionował ważności umowy o pracę zawartej między wnioskodawcą a P. s.r.o. z uwagi na jej pozorność, lecz stwierdził istnienie negatywnej przesłanki dla ustalenia ustawodawstwa słowackiego jako właściwego w zakresie ubezpieczenia społecznego, a to w związku z marginalnym charakterem pracy. Sąd zwrócił uwagę, że kompletną umowę o pracę wnioskodawca przedłożył dopiero 11 kwietnia 2014 r., do wniosku z 14 listopada 2012 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, organ rentowy nie naruszył określonego w art. 15 rozporządzenia wykonawczego trybu ustalania ustawodawstwa właściwego. Organ rentowy powiadomił bowiem słowacka instytucje ubezpieczeniową o tymczasowym ustaleniu ustawodawstwa polskiego jako właściwego, która nie tylko nie zgłosiła zastrzeżeń, ale decyzją z 18 marca 2013 r. stwierdziła, że wnioskodawca nie podlega ubezpieczeniom społecznym w związku z zatrudnieniem w P. s.r.o.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że organ rentowy wydając pisemną interpretację przepisów w trybie art. 10 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, dokonuje jej wyłącznie w oparciu o przedstawiony stan faktyczny, nigdy zaś nie rozstrzyga konkretnej sprawy.

Ubezpieczony zaskarżył w całości powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] skargą kasacyjną, w której wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w [...] z dnia 23 września 2014 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy poprzez stwierdzenie, iż skarżący od dnia 1 października 2012 r. do dnia 30 kwietnia 2013 r. podlegał ustawodawstwu słowackiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych lub uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania albo uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego [...] i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w [...] oraz decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania, zasądzenie od organu na rzecz skarżącego kosztów postępowania (w tym kosztów zastępstwa procesowego) według norm przepisanych.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił: 1. naruszenie przepisów prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) poprzez: a) niewłaściwe zastosowanie art. 288 akapit 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w zw. z art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej poprzez ich niezastosowanie i wydanie rozstrzygnięcia na podstawie przepisów prawa krajowego zamiast na podstawie przepisów rozporządzeń unijnych, których treści nie można było w przedmiotowym zakresie rozszerzać, modyfikować ani uzupełniać, b) błędną wykładnię art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. L 200 z 7 czerwca 2004 r., s. 1), zawierającego normę kolizyjną wskazującą na ustawodawstwo właściwe dla ubezpieczenia społecznego osoby normalnie wykonującej pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich Unii, przez co wyłączona jest możliwość ustalenia prawa właściwego dla tego stosunku prawnego w inny sposób niż wskazany przez normę dotyczącą koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego poprzez dokonanie przez

Zakład Ubezpieczeń Społecznych ustalenia ustawodawstwa właściwego innego niż słowackie od dnia 1 października 2012 r. do dnia 30 kwietnia 2013 r., a następnie utrzymanie tego nieprawidłowego ustalenia ustawodawstwa polskiego dla skarżącego przez Sąd pierwszej i Sąd drugiej instancji, c) błędną wykładnię art. 3 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. L 284 z 30 października 2009 r., s. 1) poprzez przyjęcie, że skarżący zobowiązany był oprócz informacji przedstawić także dokumenty i dowody potwierdzające wykonywanie przez niego pracy w innym państwie członkowskim i w konsekwencji przyjęcie, że to na skarżącym spoczywał ciężar udowodnienia, że przedłożona przez niego umowa o pracę była rzeczywiście wykonywana i nie miała charakteru pracy marginalnej, podczas gdy obowiązek taki na skarżącym nie ciążył, a ewentualnie to organ rentowy, kwestionujący ważność umowy i wymiar pracy, zobowiązany był udowodnić, że skarżący wbrew przedłożonej umowie nie świadczył pracy lub świadczył pracę o charakterze marginalnym, d) niewłaściwe zastosowanie art. 11 ust. 3 lit. a rozporządzenia podstawowego poprzez jego zastosowanie, choć nie miał on zastosowania w niniejszej sprawie, ponieważ skarżący wykonuje nie tylko pracę na własny rachunek w Polsce, ale także wykonywał do dnia 30 kwietnia 2013 r. pracę najemną na Słowacji niemającą charakteru pracy marginalnej, w związku z tym zastosowanie miał do niego wyłącznie art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego, e) niewłaściwe zastosowanie art. 11 ust. 1 rozporządzenia podstawowego poprzez jego niezastosowanie i doprowadzenie w rezultacie do sytuacji, w której skarżący wbrew przepisom rozporządzenia podlegał w tym samym czasie ustawodawstwu dwóch różnych państw członkowskich, bowiem z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej skarżący podlegał ubezpieczeniom w Polsce, a z tytułu pracy najemnej został zgłoszony do ubezpieczeń na Słowacji w okresie od dnia 1 października 2012 r. do dnia 30 kwietnia 2013 r., f) niewłaściwe zastosowanie art. 58 k.c. w zw. z art. 22 k.p. oraz art. 300 k.p. poprzez ich zastosowanie, choć nie miały one zastosowania w niniejszej sprawie, ponieważ wprowadzanie dodatkowych przesłanek oceny ustawodawstwa właściwego opartych na prawie krajowym, w szczególności oceny, czy ubezpieczony wykonuje

pracę najemną i czy praca ta ma charakter marginalny - poza przesłankami wymienionymi w rozporządzeniu podstawowym i wynikającymi z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest niedopuszczalne, a ponadto rozporządzenie podstawowe odwołuje się w tym zakresie do prawa państwa, w którym praca jest wykonywana i jest wyczerpująco zinterpretowane w orzecznictwie TSUE i nie może podlegać ocenie z punktu widzenia krajowych przepisów prawa pracy, definiujących stosunek pracy, 2. Naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.): a) art. 224 § 1 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c. polegające na nierozpoznaniu przez Sąd drugiej instancji wszystkich zarzutów podniesionych przez skarżącego w apelacji, b) art. 2 pkt 2 rozporządzenia wykonawczego poprzez zaniechanie zwrócenia się do instytucji słowackiej - *Socialnej Poistovnej* w celu uzyskania wszystkich danych niezbędnych dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków skarżącego, a w szczególności wyjaśnienia rozbieżności pomiędzy protokołami z kontroli przeprowadzonej u pracodawcy skarżącego, z których nie wynikają żadne naruszenia, a stanowiskiem zajęтым przez instytucję słowacką powołującą się na rzekome nieprawidłowości stwierdzone w przedmiotowych protokołach, a ponadto zaniechanie wykazania faktu marginalnego charakteru pracy najemnej świadczonej przez skarżącego bądź wskazania sposobu przeprowadzenia rachunku matematycznego, który doprowadził Zakład Ubezpieczeń Społecznych, jak i Sąd pierwszej i Sąd drugiej instancji do przekonania o marginalności świadczonej pracy, d) art. 5 rozporządzenia wykonawczego poprzez podważenie ważności postanowień umowy o pracę, na podstawie której został wydany przez instytucję innego państwa członkowskiego dokument potwierdzający zgłoszenie osoby do ubezpieczenia społecznego w tym innym państwie członkowskim oraz podważenie ważności dokumentu potwierdzającego zgłoszenie skarżącego do ubezpieczeń społecznych, a to registracny list FO, e) art. 1 ust. 2 lit. c w zw. z art. 5 ust. 1, art. 6 i art. 16 rozporządzenia wykonawczego poprzez uznanie milczenia *Socialnej Poistovnej ustredie Bratislava* za zaakceptowanie tymczasowego ustawodawstwa polskiego oraz uznanie tego milczenia za dokument, bez jednoczesnego powzięcia przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych uzasadnionych wątpliwości w myśl art. 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego, co doprowadziło do zaniechania

uskutecznienia w pełnym zakresie procedury dialogu i koncyliacji określonej tak w art. 6 i art. 16 rozporządzenia wykonawczego, jak i w postanowieniach Decyzji Nr AI Komisji Administracyjnej z dnia 12 czerwca 2009 r. w sprawie ustanowienia procedury dialogu i koncyliacji w zakresie ważności dokumentów, określenia ustawodawstwa właściwego oraz udzielenia świadczeń na mocy rozporządzenia podstawowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw.
2. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem art. 224 § 1 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c.. Wbrew twierdzeniom skarżącego, Sąd Apelacyjny rozpoznał zarzut „nieustalenia w sposób prawidłowy ustawodawstwa słowackiego” i zarzut dotyczący „marginalnego charakteru wykonywanej pracy”. Odnośnie zaś do zarzutu „oceny stosunku łączącego odwołującego się z pracodawcą słowackim” Sąd Apelacyjny odniósł się wprost do tego rzutu trafnie przyjmując, że organ rentowy nie ma kompetencji do oceny ważności stosunku pracy łączącej odwołującego się ze słowackim pracodawcą.
3. Nie jest trafny zarzut naruszenia art. 2 ust. 2 rozporządzenia podstawowego, który stanowi, że „Instytucje niezwłocznie dostarczają lub wymieniają między sobą wszystkie dane niezbędne dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków osób, do których ma zastosowanie rozporządzenie podstawowe. Przekazywanie tych danych między państwami członkowskimi odbywa się bezpośrednio pomiędzy samymi instytucjami lub za pośrednictwem instytucji łącznikowych”. Powyższy przepis określa ogólne zasady współpracy administracyjnej właściwych instytucji w zakresie wymiany lub przekazywania danych niezbędnych dla określenia praw i obowiązków osób, do których ma zastosowanie rozporządzenie podstawowe. Nie ma wątpliwości, że organ rentowy i właściwa instytucja w Słowacji przekazywały, co prawidłowo ustalił Sąd Apelacyjny, między sobą dane i informacje niezbędne do ustalenia ustawodawstwa właściwego oraz oceny, czy praca najemna wykonywana przez skarżącego na terytorium Słowacji miała charakter marginalny. Przepis art. 2 ust. 2 rozporządzenia

podstawowego nie stanowi natomiast podstawy prawnej do stwierdzenia, czy praca wykonywana przez skarżącego miała lub nie miała charakteru marginalnego.

4. Nie jest trafny zarzut naruszenia art. 5 rozporządzenia wykonawczego. Skarżący upatruje naruszenia tego przepisu przez Sąd Apelacyjny poprzez „podważenie ważności postanowień umowy o pracę” oraz „podważenie ważności dokumentu potwierdzającego zgłoszenie skarżącego do ubezpieczeń społecznych, tj. registracnego list FO”. Zgodnie z przepisem art. 5 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego, „Dokumenty wydane przez instytucję państwa członkowskiego do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego, stanowiące poświadczenie sytuacji danej osoby oraz dowody potwierdzające, na podstawie których zostały wydane te dokumenty, są akceptowane przez instytucje pozostałych państw członkowskich tak długo, jak długo nie zostaną wycofane lub uznane za nieważne przez państwo członkowskie, w którym zostały wydane”. Wbrew uporczywym twierdzeniom skarżącego, Sąd Apelacyjny nie kwestionował ważności umowy o pracę, przyjmując za utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, że nie jest dopuszczalna ocena stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim przez instytucję miejsca zamieszkania osoby wnoszącej o ustalenie właściwego ustawodawstwa. Stwierdzenia spełnienia warunków ubezpieczenia społecznego w systemie prawnym państwa wykonywania pracy podlegającym koordynacji na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/04 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE Polskie wydanie specjalne Rozdział 05, Tom 05, s. 72 ze zm.) dokonują organy właściwe do stosowania tego prawa (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, i z dnia 25 listopada 2016 r., I UK 370/15). Oznacza to, że polski organ rentowy (jako instytucja właściwa według miejsca zamieszkania wnioskodawcy) nie ma kompetencji do oceny spełnienia warunków objęcia wnioskodawcy ubezpieczeniem społecznym w innym państwie członkowskim z tytułu wykonywania tam pracy najemnej. W rozpoznawanej sprawie polski organ rentowy nie zakwestionował ważności umowy o pracę z uwagi na jej pozorną, lecz jedynie – jak trafnie stwierdził Sąd Apelacyjny – uznał, że praca najemna wykonywana przez skarżącego miała charakter marginalny.

Ponadto, legitymowanie się poświadczeniem na formularzu A1 o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu w państwie członkowskim miejsca wykonywania pracy najemnej nie może być ignorowane przy ustaleniu ustawodawstwa mającego zastosowanie do zainteresowanego w trybie art. 16 rozporządzenia wykonawczego (art. 5 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego) i dopiero jego wycofanie lub uznanie za nieważne, jak miało to miejsce w rozpoznawanej sprawie, po ponownym rozpatrzeniu podstaw jego wydania, umożliwia ustalenie ustawodawstwa państwa członkowskiego miejsca zamieszkania. Natomiast jeśli chodzi dokument w postaci poświadczenia rejestracji w systemie ubezpieczenia społecznego innego państwa członkowskiego, to jest on tylko dowodem zgłoszenia do ubezpieczenia, które samo w sobie nie przesądza o istnieniu ważnego tytułu do objęcia ubezpieczeniem (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2016 r., I UZ 22/16).

5. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem art. 1 ust. 2 lit. c w zw. z art. 5 ust. 1, art. 6 i art. 16 rozporządzenia wykonawczego poprzez „uznanie milczenia *Socialnej Poistovnej ustredie Bratislava* za zaakceptowanie tymczasowego ustawodawstwa polskiego oraz uznanie tego milczenia za dokument, bez jednoczesnego powzięcia przez Zakładu Ubezpieczeń Społecznych uzasadnionych wątpliwości w myśl art. 5 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego”.

W związku z tym zarzutem należy wskazać, że po otrzymaniu wniosku ubezpieczonego organ rentowy prowadził postępowanie administracyjne celem ustalenia, czy wnioskodawca wykonywał faktycznie pracę najemną na terytorium Słowacji, a jeśli tak, to czy jego praca nie miała charakteru marginalnego. Z przepisu art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego wynika jednoznacznie, że wydanie w sprawach koordynacji decyzji tymczasowej nie musi uwzględniać wniosku pracownika. Korzystne rozstrzygnięcie dla pracownika następuje tylko wtedy, gdy jego praca nie cechowała się charakterem marginalnym. Ostateczną decyzję wydaje instytucja ubezpieczenia społecznego kraju, w którym złożono wniosek o ustalenie właściwego ustawodawstwa, ale w takiej sprawie powinno najpierw dojść do ustalenia właściwego ustawodawstwa w drodze decyzji tymczasowej, doręczonej właściwemu organowi zagranicznemu na podstawie art. 16 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE)

nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Dopiero po zaakceptowaniu (również milczącym) przez zagraniczną instytucję ubezpieczeniową decyzji tymczasowej lub przeprowadzeniu wzajemnych uzgodnień w drodze procedury koncyliacji, możliwe jest wydanie decyzji ostatecznej. Sąd, w postępowaniu odwoławczym od takiej decyzji, skupia uwagę na zachowaniu właściwej procedury wydania decyzji, gdyż jego kompetencje do oceny stanu prawnego w innym państwie unijnym podlegają ograniczeniom, wynikającym również z konieczności sprawnego i szybkiego załatwiania takich spraw. Celem przepisów koordynacyjnych było wprowadzenie mechanizmu efektywnego, transparentnego i szybkiego rozstrzygania sporów o ustalenie właściwego ustawodawstwa. Ze względu na różnice między ustawodawstwami krajowymi co do określenia przedmiotu ubezpieczenia społecznego wprowadzono zasadę, że uwzględnianie okoliczności lub wydarzeń mających miejsce w jednym państwie członkowskim nie może w żaden sposób sprawiać, iż właściwym dla nich stanie się inne państwo ani że będzie się do nich stosować jego ustawodawstwo (pkt 11 preambuły rozporządzenia nr 883/2004). Stwierdzenia spełnienia warunków ubezpieczenia społecznego oraz marginalnego charakteru pracy najemnej w systemie prawnym państwa wykonywania pracy, podlegającym koordynacji na podstawie rozporządzenia nr 883/04, dokonują organy właściwe do stosowania tego prawa. Nie może budzić wątpliwości, że instytucja miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o ustalenie ubezpieczenia społecznego w innym państwie może powziąć wątpliwości co do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa z uwagi na marginalny charakter takiej pracy w jednym z państw unijnych, lecz trzeba podkreślić, iż może chodzić jedynie o wątpliwości co do określenia ustawodawstwa mającego zastosowanie do wnioskodawcy, z uwzględnieniem art. 13 rozporządzenia nr 883/04 i odpowiednich przepisów art. 14 rozporządzenia nr 987/2009. Wątpliwości tych instytucja miejsca zamieszkania wnioskodawcy nie może sama rozstrzygać, lecz musi dostosować się do trybu rozwiązywania sporów co do ustalenia ustawodawstwa właściwego, wskazanego w szczególności w art. 6, 15 oraz 16 rozporządzenia nr 987/2009, które nakazują zwrócenie się - w przypadku istnienia wątpliwości bądź rozbieżności - do instytucji innego państwa członkowskiego. Instytucje niezwłocznie dostarczają lub

wymieniają między sobą wszystkie dane niezbędne dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków osób, do których ma zastosowanie rozporządzenie podstawowe. Przekazywanie tych danych odbywa się bezpośrednio pomiędzy samymi instytucjami lub za pośrednictwem instytucji łącznikowych. Poinformowanie więc przez osobę wykonującą pracę w dwóch lub więcej państwach członkowskich instytucji wyznaczonej przez właściwą władzę państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania, wymaga - ze względu na zaistnienie czynnika ponadkrajowego w ubezpieczeniu społecznym - zastosowania procedury przestrzegającej właściwości i kompetencji instytucji ubezpieczeń społecznych, przewidzianej w przepisach art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. Informacja, o której mowa, jest podstawą do niezwłocznego, lecz tylko wstępnego i tymczasowego ustalenia dla niej ustawodawstwa właściwego, stosownie do zasad kolizyjnych ustalonych w art. 13 rozporządzenia podstawowego. O tymczasowym określeniu prawa, według którego obejmuje się tę osobę ubezpieczeniem społecznym, instytucja miejsca zamieszkania wnioskodawcy informuje wyznaczone instytucje państwa, w którym wykonywana jest praca. Od tej chwili biegnie termin dwu miesięcy, w czasie których przynajmniej jedna z zainteresowanych instytucji może poinformować instytucję miejsca zamieszkania o niemożności zaakceptowania ustalonego ustawodawstwa lub o swojej odmiennej opinii w tej kwestii. Gdy to nie nastąpi, tymczasowe określenie ustawodawstwa staje się ostateczne.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku trafnie stwierdził, że organ rentowy nie naruszył określonego w art. 15 rozporządzenia wykonawczego trybu ustalania ustawodawstwa właściwego. Organ rentowy powiadomił bowiem słowacka instytucje ubezpieczeniową o tymczasowym ustaleniu ustawodawstwa polskiego jako właściwego, która nie tylko nie zgłosiła zastrzeżeń, ale decyzją z 18 marca 2013 r. stwierdziła, że wnioskodawca nie podlega ubezpieczeniom społecznym w związku z zatrudnieniem w P. s.r.o.

6. Nie jest trafny zarzut naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 288 akapit 2 TFUE w związku z art. 4 ust. 3 TUE poprzez ich niezastosowanie i wydanie rozstrzygnięcia na podstawie przepisów prawa krajowego, zamiast na podstawie przepisów unijnych. Zarzut ten jest oczywiście bezpodstawny, ponieważ Sąd Apelacyjny w sprawie o ustalenie właściwego

ustawodawstwa interpretował i stosował wyłącznie przepisy prawa unijnego, w tym przepisy rozporządzenia podstawowego i przepisy rozporządzenia wykonawczego. To, że w rezultacie zastosowania przepisów rozporządzeń w stosunku do wnioskodawcy ma zastosowanie ustawodawstwo polskie w żadnym razie nie oznacza, że podstawa zaskarżonego wyroku były, jak błędnie mniema wnioskodawca, przepisy „prawa krajowego”.

7. Nie jest trafny zarzut naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego „zawierającego normę kolizyjną wskazującą na ustawodawstwo właściwe dla ubezpieczenia społecznego osoby normalnie wykonującej pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich Unii, przez co wyłączona jest możliwość ustalenia prawa właściwego dla tego stosunku prawnego w inny sposób niż wskazany przez normę dotyczącą koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego”.

Na wstępie należy wskazać, że osoba, która normalnie wykonuje pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym wykonuje pracę najemną (art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004), z zastrzeżeniem wynikającym z art. 14 ust. 5b rozporządzenia nr 987/2009, a mianowicie, że praca o charakterze marginalnym nie będzie brana pod uwagę do celów określenia mającego zastosowania ustawodawstwa na mocy art. 13 rozporządzenia nr 883/2004. W uzasadnieniu wniosku o zmianę rozporządzeń nr 883/2004 oraz nr 987/2009 (COM/2010/0794) w zakresie zmiany art. 14 ust. 5 rozporządzenia nr 987/2009 poprzez wprowadzenie rozwiązania przewidzianego obecnie w art. 14 ust. 5b rozporządzenia nr 987/2009, wskazano, że praca o dodatkowym i marginalnym charakterze, która pod względem czasu i osiąganego zysku jest nieznaczna, nie powinna być uwzględniana przy określeniu mającego zastosowanie ustawodawstwa na podstawie tytułu II rozporządzenia nr 883/2004; praca ta ma być nadal uwzględniana przy stosowaniu ustawodawstwa krajowego w zakresie zabezpieczenia społecznego. Ponadto wyjaśniono, że celem tej zmiany jest uproszczenie istniejących przepisów oraz uniknięcie możliwości niewłaściwego

wykorzystania przepisów rozporządzenia nr 883/2004 odnoszących się do mającego zastosowanie ustawodawstwa.

Powyższe oznacza, że wykładnia art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego jest w sposób konieczny i systemowy powiązana z wykładnią art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego w ten sposób, że dla ustalenia ustawodawstwa właściwego w zakresie zabezpieczenia społecznego zrekonstruowana w ten sposób norma ma następującą treść: „Osoba, która normalnie wykonuje pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych Państwach Członkowskich podlega ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, w którym wykonuje swą pracę najemną, chyba że wykonywana praca ma charakter marginalny”. Należy zatem przyjąć, że dokonywana przez właściwe instytucje ocena charakteru pracy najemnej jako marginalnej w rozumieniu art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego w niczym nie uchybia regule kolizyjnej wyrażonej w art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego.

8. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 3 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego poprzez przyjęcie, że skarżący zobowiązany był oprócz informacji przedstawić także dokumenty i dowody potwierdzające wykonywanie przez niego pracy w innym państwie członkowskim.

Pomijając w tym miejscu wybitnie proceduralny charakter przepisu art. 3 ust. 2 rozporządzenia podstawowego, należy wskazać, że zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15, w przypadku uzasadnionych podejrzeń dotyczących zgodności z prawdą przedłożonych umów o pracę, Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest uprawniony do żądania niezwłocznego nadesłania przez wnioskodawcę dokumentów dotyczących rzeczywistego pobytu i pracy w innym kraju. W przypadku jednak niedających się usunąć wątpliwości, dotyczących również uzasadnionych wcześniejszymi informacjami dotyczącymi pracodawcy, konieczne jest zwrócenie się do instytucji ubezpieczeniowej innego państwa i wydanie decyzji tymczasowej, tak jak miało to miejsce w rozpoznawanej sprawie

9. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisu art. 11 ust. 1 rozporządzenia podstawowego „poprzez jego niezastosowanie i doprowadzenie w rezultacie do sytuacji, w której skarżący wbrew przepisom

rozporządzenia podlegał w tym samym czasie ustawodawstwu dwóch różnych państw członkowskich, bowiem z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej skarżący podlegał ubezpieczeniom w Polsce, a z tytułu pracy najemnej został zgłoszony do ubezpieczeń na Słowacji w okresie od dnia 1 października 2012 r. do dnia 30 kwietnia 2013 r.”.

W związku z tym należy zważyć, że współdziałanie i opieranie się na porozumieniu instytucji właściwych ze względu na miejsce zamieszkania ubezpieczonego i ze względu na miejsce wykonywania przez niego pracy najemnej oznacza, że do instytucji właściwych, jak również do sądu krajowego należy przede wszystkim ustalenie, czy osoba żądająca ustalenia właściwego ustawodawstwa podlega ubezpieczeniu społecznemu w każdym ze wskazanych przez nią państw i postąpienie w celu ustalenia stanu zgodnego z art. 11 ust. 1 rozporządzenia podstawowego. Organ rentowy ani sądy nie mogą spowodować sytuacji, w której osoba prowadząca działalność i wykonująca pracę najemną w różnych państwach członkowskich Unii nie będzie podlegała żadnemu ustawodawstwu lub że będzie podlegała ustawodawstwu więcej niż jednego państwa.

Skarżący nie dostrzega, że zgodnie z art. 11 ust. zdanie drugie rozporządzenia podstawowego ustawodawstwo, któremu podlega osoba, do której stosuje się rozporządzenie, jest określana zgodnie z przepisami Tytułu II rozporządzenia podstawowego, a zatem także mającego zastosowanie w sprawie art. 13 ust. 3 tego rozporządzenia oraz art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego. W związku z tym podleganie ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego oznacza podleganie ustawodawstwu właściwemu, ustalonemu definitywnie zgodnie z powyższymi przepisami. Nie ma wątpliwości, że zgodnie z wskazanymi wyżej przepisami rozporządzeń ustalono definitywnie, iż ubezpieczony w okresie 1 października 2012 r. do dnia 30 kwietnia 2013 r. podlegał ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczenia społecznego.

10. Jako oczywiście bezpodstawny należy ocenić zarzut niewłaściwego zastosowania art. 58 k.c. w zw. z art. 22 k.p. oraz art. 300 k.p. poprzez ich zastosowanie, choć nie miały one zastosowania w niniejszej sprawie, ponieważ wprowadzanie dodatkowych przesłanek oceny ustawodawstwa właściwego opartych na prawie krajowym, w szczególności oceny, czy ubezpieczony wykonuje

pracę najemną i czy praca ta ma charakter marginalny. Nie ma bowiem wątpliwości, że marginalny charakter pracy wykonywanej w spornym okresie przez ubezpieczonego został stwierdzony przez Sąd Apelacyjny na podstawie art. 13 ust. 3 tego rozporządzenia oraz art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

kc